

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
СЕРТИФИЦИРАНА СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО ISO 9001:2008

1051 СОФИЯ, УЛ. "ТРИАДИЦА" № 2, ТЕЛ: 8119 443, ФАКС: 988 44 05, WWW.MLSP.GOVERNMENT.BG

**ДОКЛАД ЗА ТЪРСЕНЕТО И ПРЕДЛАГАНЕТО НА ТРУД В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ
2017 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРУДА В
СРЕДНОСРОЧЕН И ДЪЛГОСРОЧЕН ПЛАН**

София, 2018 г.

Въведение

Настоящият доклад е изготвен от Министерство на труда и социалната политика (МТСП) в изпълнение на Механизма за включване на резултатите от прогнозите за търсенето и предлагането на труд в България, приет от Министерски съвет на 10 юли 2013 г. (Протокол № 26). Съгласно Механизма Министерството на труда и социалната политика ежегодно представя на държавните институции доклад с прогнози за търсенето и предлагането на труд в България¹. До края на м. февруари на следващата година институциите подготвят и изпращат в МТСП информация за това по какъв начин са използвали прогнозите при разработването и провеждането на държавната политика.

Докладът съдържа аналитична информация за търсенето и предлагането на труд в България през 2017 г. и прогноза за търсенето и предлагането на труд в България през периода 2018-2025 г. Докладът се състои от три части: търсене на труд; предлагане на труд; прогнози за развитието на пазара на труда в България през периода 2015-2020 г. В частите за търсенето и предлагането на труд са представени основните тенденции в заетостта и свободните работни места по икономически дейности, степени на образование, класове професии и региони. В частта за развитието на пазара на труда в България през периода 2015-2020 г. са представени очакваните бъдещи тенденции в развитието на заетостта по класове професии, икономически дейности и квалификация.

Анализът за търсенето и предлагането на труд е изготвен въз основа на данни от Националния статистически институт и Агенция по заетостта. Прогнозата за търсенето и предлагането на труд в България през периода 2018-2025 г. е изготвена въз основа на данни от Европейския център за развитие на професионалното обучение (ЕЦРПО/Cedefop)². Центърът предоставя качествена информация за тенденциите на пазара на труда, потребностите от умения и потенциални дисбаланси на пазара на труда.

---

¹ Прогнозите за развитието на пазара на труда в България се изготвят на проектен принцип с финансиране по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. Средносрочните и дългосрочните прогнози за търсенето и предлагането на труд в България, налични на сайта на МТСП в политика „Заетост“, се изготвят на базата на макроикономически модел. Очаква се тези прогнози да се актуализират през 2019 г. в резултат на изпълнението на обществена поръчка.

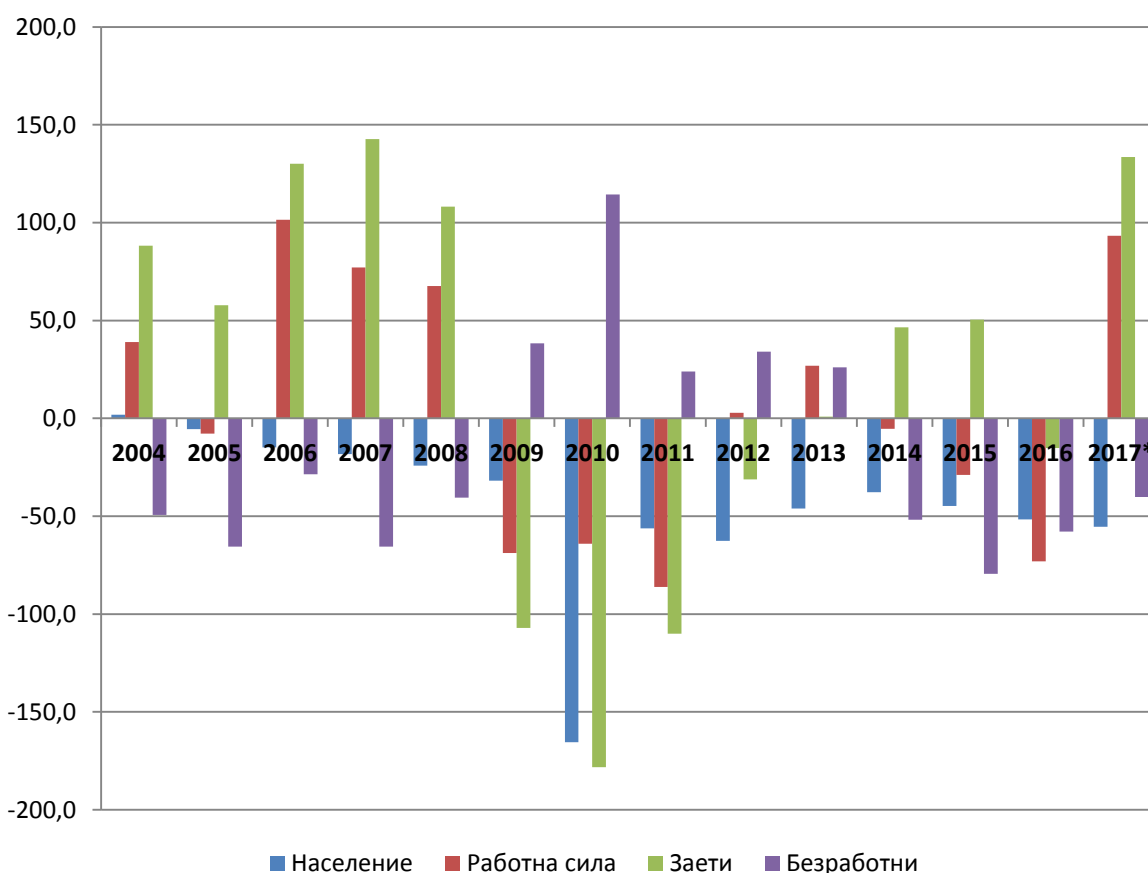
² ЕЦРПО е една от децентрализираните агенции на ЕС. Центърът подпомага Европейската комисия, държавите членки на ЕС и социалните партньори да разработват ефективни европейски политики в областта на ПОО.

1. Предлагане на труд.

1.1. Икономическа активност.

През 2017 г. работната сила в България на възраст 15 и повече навършени години нараства с 93,2 хил. бр. спрямо 2016 г. и достига до 3 357,2 хил. бр.³ За периода населението в същия възрастов интервал намалява с около 55,4 хил. бр. За периода 2003 – 2017 г., с изключение на 2004 г. се наблюдава намаление на населението във възрастовия интервал с 612,9 хил.

Население, работна сила, заети и безработни лица на 15 и повече навършени години за периода 2004 – 2017 г. (абс. пр., хил.)

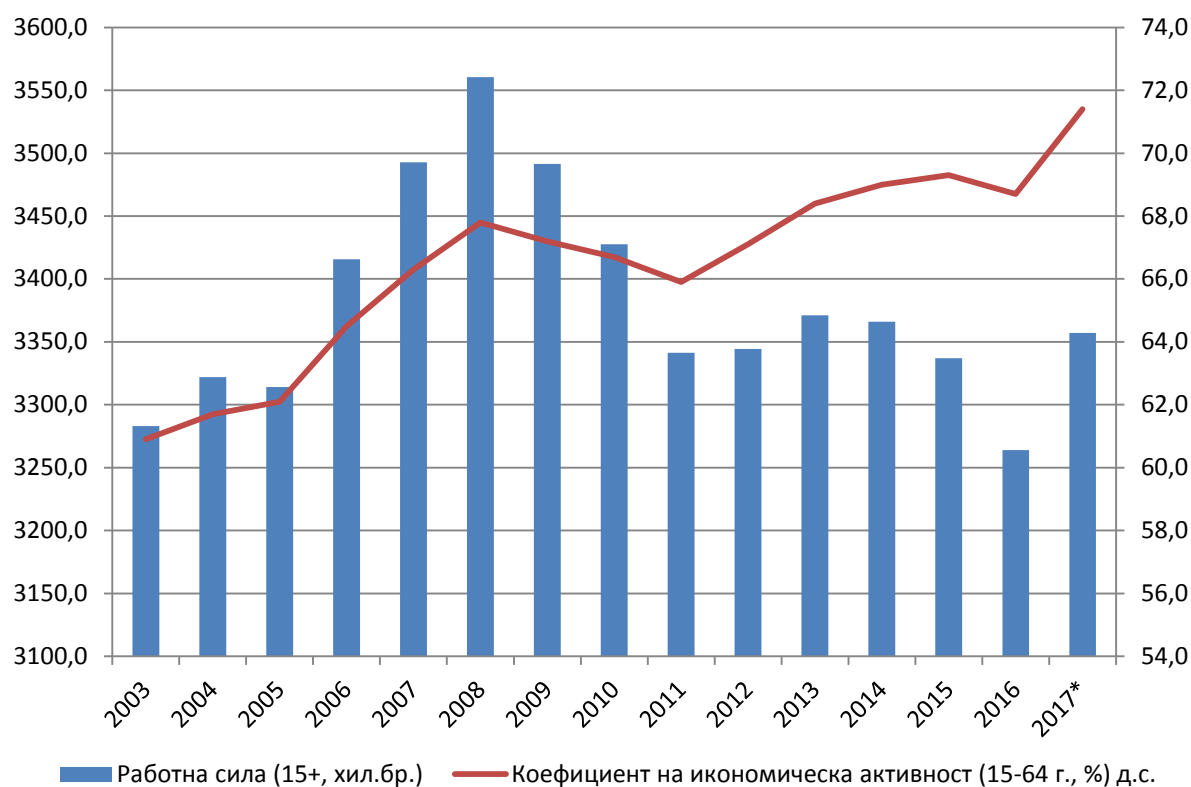

През периода 2003 – 2008 г. се наблюдава увеличение на работната сила до 3 560,4 хил., като след 2008 г. работната сила започва да намалява. Намаление се наблюдава до 2011 г., като основен принос в наблюдаваната динамика има заетостта. В резултат на финансовата и икономическата криза през 2009 г. броят на заетите лица за периода 2008-2011 г. намалява с 395,5 хил. бр. За същия период се увеличава броят на безработните със 176,5 хил. През 2012 г. и 2013 г. се наблюдава повишаване на броя на работната сила, като основната причина за това е повишаване броя на безработните

³ Източник: Наблюдение на работната сила провеждано от Националния статистически институт.

лица общо с около 60 хил. за двете години. След 2013 г. работната сила отново започва да намалява до 2017 г. като средно за четирите тримесечия на 2017 г. работната сила нараства спрямо 2016 г. с 93,2 хил.

Работна сила и коефициент на икономическа активност за периода 2003–2017⁴ г.

Равнището на коефициента на икономическа активност се формира, както въз основа на динамиката на броя на лицата в работната сила, така и въз основа на динамиката на населението. За периода 2003 – 2017 г. броят работната сила варира значително. През периода 2003 – 2008 г. се наблюдава увеличение на работната сила с 277,3 хил. до 3 560,4 хил., като за периода коефициентът на икономическа активност се увеличава с 6,9 пр.п. През периода 2009 – 2016 г., с изключение на 2012 и 2013 г., в резултат на икономическата криза, работната сила започва да намалява до 2017 г. Намалението за периода е с 227,6 хил. Средно през четирите тримесечия на 2017 г. работната сила отново започва да нараства и достига 3 357,2 хил. Въпреки намалението, което се наблюдава по отношение на работната сила, коефициентът на икономическа активност (15-64 г.) продължава да расте поради намаление на населението във възрастовия интервал 15 и повече навършени години. Увеличението за периода е от 1,5 п.п. Общо за

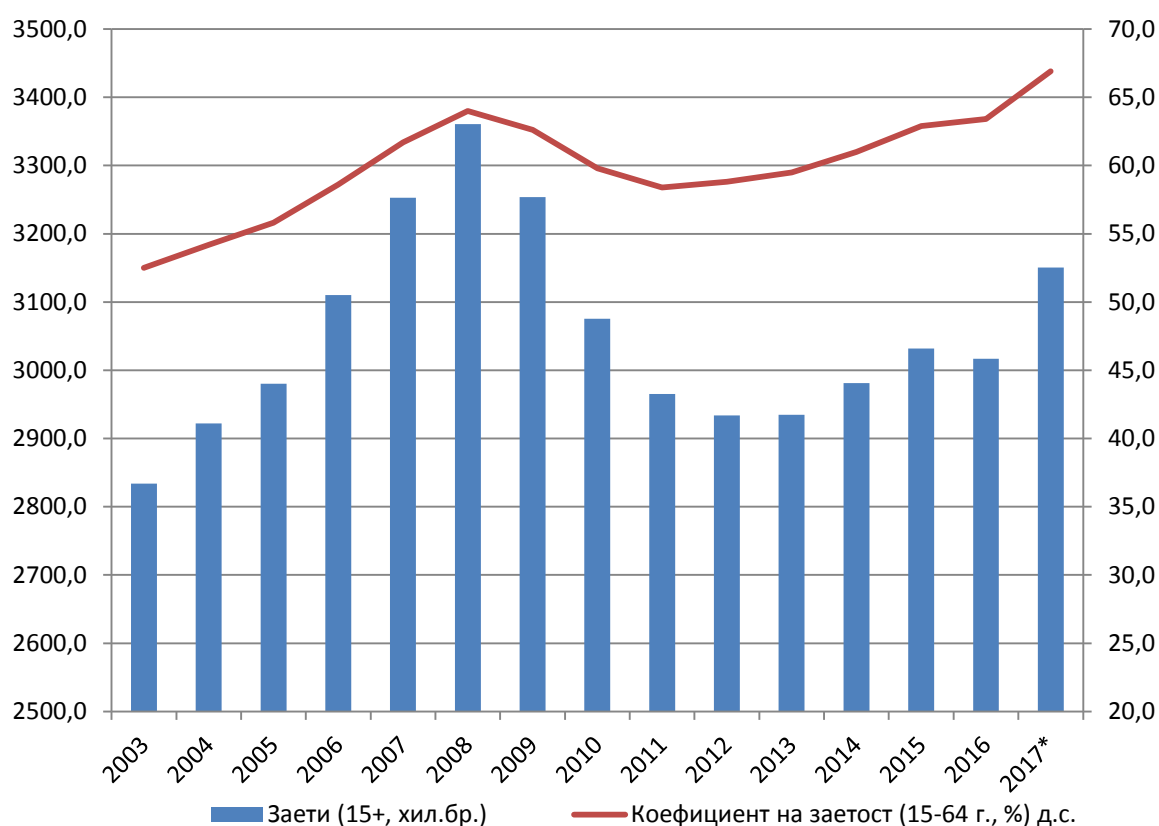
⁴ Данните за 2017 г. са изчислени средно за четирите тримесечия на 2017 г

периода 2003 – 2017 г. коефициентът на икономическа активност нараства с 10,5 пр. п. от 60,9% до 71,4%.

1.2. Заетост.

Средно за четирите тримесечия на 2017 г. броят на зетите лица в България на възраст 15 и повече навършени години нараства със 133,5 хил. спрямо 2016 г. и достига 3 150,3 хил. бр.⁵ Коефициентът на заетост на населението на 15-64 г. започва да нараства от 2011 г., като през 2017 г. достига 66,9%.

Заети лица и коефициент на заетост за периода 2003 – 2017 г.

Източник: НРС, НСИ

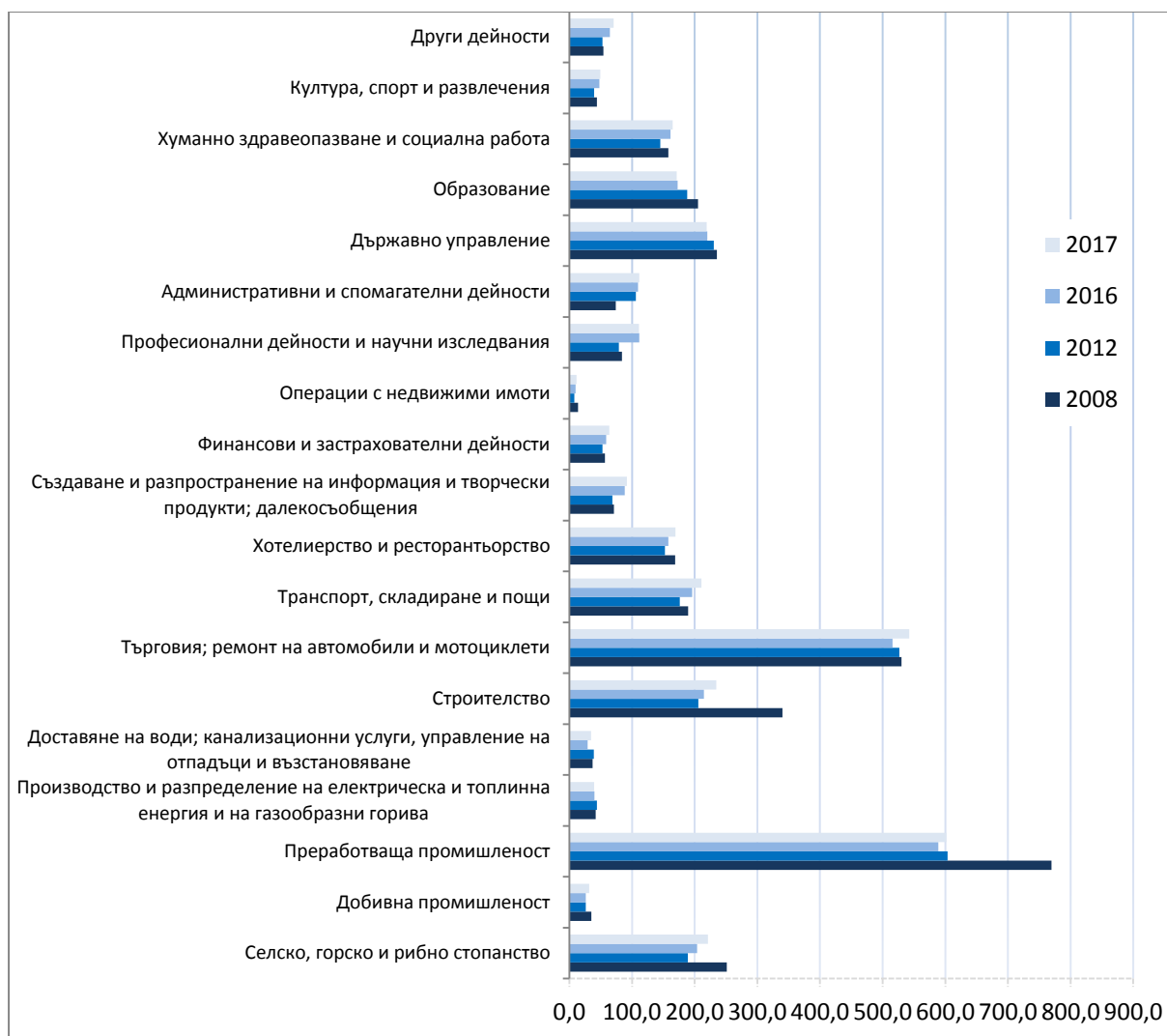
През периода 2003 – 2008 г., в условията на икономически растеж, се наблюдава увеличение на зетите лица с 526,7 хил. до 3 360,7 хил., като за периода коефициентът на заетост се увеличава с 11,5 пр.п. През периода 2008 – 2012 г. в резултат на икономическата криза, заетостта намалява с 426,7 хил. След 2012 г. броят на зетите лица нараства, с изключение на 2016 г., когато зетите на 15 и повече навършени години намаляват незначително в сравнение с 2015 г. (с 15.1 хил.) . В рамките на периода 2012 – 2017 г. броят на зетите се увеличава с 216,3 хил.

⁵ Източник: Наблюдение на работната сила провеждано от Националния статистически институт.

1.2.1. Заетост по икономически дейности.

Динамиката на заетостта по икономически дейности показва, че в условия на икономически растеж и подобряване на функционирането на пазара на труда, заетостта нараства в преобладаваща част от икономическите дейности. През 2017⁶ г. незначителен спад в броя на зетите спрямо 2016 г. се отчита само в четири икономически дейности („Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива“, „Професионални дейности и научни изследвания“, „Държавно управление“ и „Образование“). Този спад се компенсира от ръста на заетостта в останалите икономически дейности. Най-голямо е увеличението на заетостта в икономически дейности „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – с 26,7 хил. и „Строителство“ – с 19,5 хил.

Заети лица по икономически дейности за 2008, 2012, 2016 и 2017 г. (хил.)

Източник: НРС, НСИ

⁶ Данните за 2017 г. са изчислени средно за четирите тримесечия на годината от НРС, НСИ

Динамиката на заетостта по икономически дейности показва, че за периода 2008 – 2012 г., който включва кризата най-висок е спадът при заетите лица в икономическа дейност „Преработваща промишленост“ (166,2 хил. или 21,6%), следван от „Строителство“ (134,3 хил. или 39,5%) и „Селско, горско и рибно стопанство“ (62,2 хил. или 24,8%).

През периода 2012-2017 г., в процес на възстановяване на икономиката и разкриване на нови работни места, най-много са се увеличили заетите лица в икономически дейности „Транспорт, складиране и пощи“ – с 34,3 хил., „Професионални дейности и научни изследвания“ – с 32,4 хил. и „Селско, горско и рибно стопанство“ – с 32 хил. През същия период броят на заетите лица в икономическа дейност „Административни и спомагателни дейности“ продължава да се увеличава, но с много по-ниски темпове (с 5% за периода 2012-2017 г.).

Независимо от наблюдаваните тенденции в динамиката на заетостта по икономически дейности, през 2017 г. броят на заетите остава най-висок в икономически дейности „Преработваща промишленост“ (601,8 хил. или 19,1% от всички заети) и „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ (542,5 хил. или 17,2% от всички заети), а най-нисък – в „Операции с недвижими имоти“ (11,3 хил. или 0,4% от всички заети).

1.2.2. Заетост по класове професии.

В структурата на заетостта по класове професии през 2017 г. се наблюдава ръст на заетите в седем от деветте класа професии⁷ спрямо предходната година. В сравнение с 2016 г. намаляват само ръководителите и специалистите, съответно с 1.3 хил. и 4.3 хил.

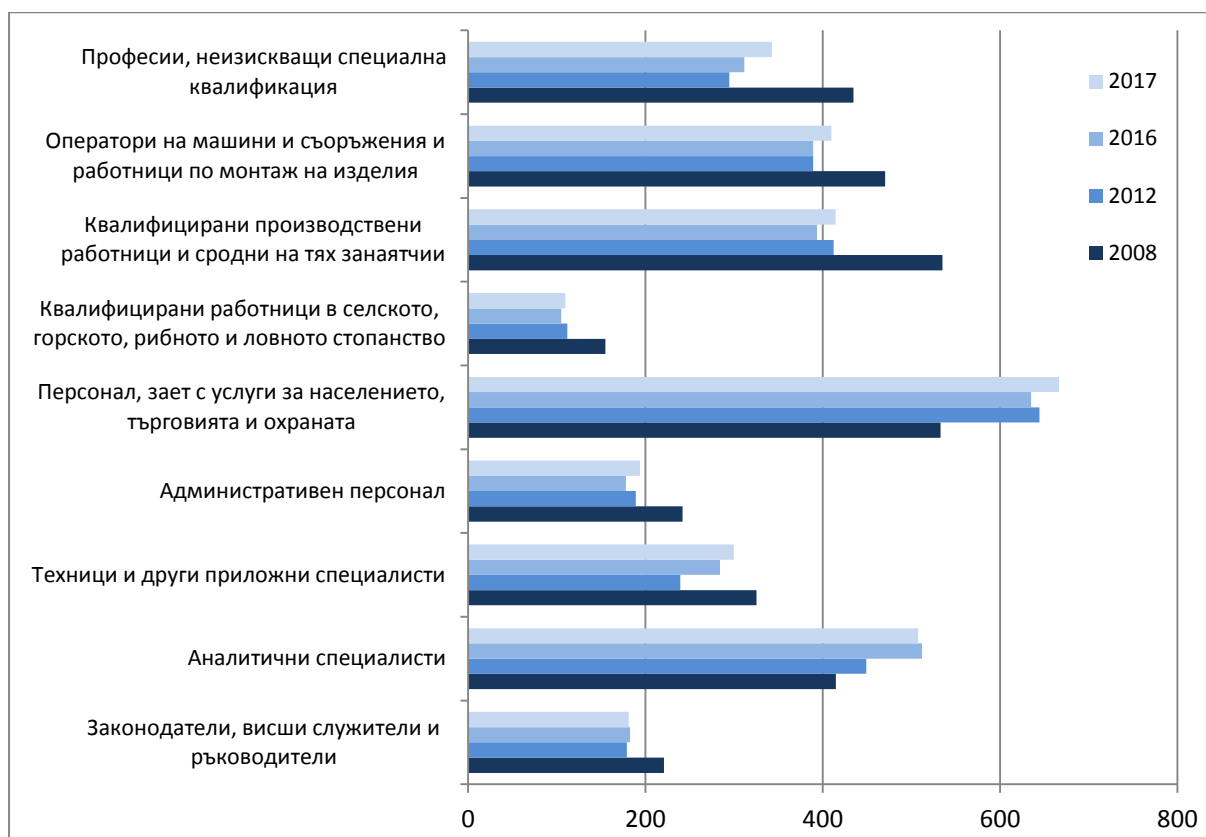
Въпреки значителния спад на заетостта през периода 2008–2012 г., се наблюдава увеличение в броя на персонала, зает с услуги за населението, търговията и охраната със 111,5 хил. (20,9%), както и на аналитичните специалисти с 34,3 хил. (8,3%). Най-значителен е спадът на заетите лица с професии, неизискващи специална квалификация – 140,1 хил. (32,2%) и при квалифицираните производствени работници и сродни на тях занаятчии – 122,7 хил. (22,9%).

През периода 2012–2017 г. заетите се увеличават във всички квалификационни групи професии, с изключение на заетите квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство, които намаляват с 2,1 хил. С най-голям прираст на заетостта са техниците и др. приложни специалисти – 60,6 хил., специалистите – с 58,5 хил. и наетите лица с професии, неизискващи специална квалификация – 48,1 хил.

---

⁷ Съгласно НКПД 2011

Заети лица по класове професии за 2008, 2012, 2016 и 2017 г. (бр. хил. лица)

Източник: НРС, НСИ

Квалификационните групи професии, в които са концентрирани най-много от всички заети през 2017 г. са: Персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната (666,7 хил. или 21,2% от всички заети); Специалисти (507,6 хиляди или 16,1% от всички заети) и Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии (414,5 хил. или 13,2% от всички заети).

1.2.3. Заетост по степени на придобито образование.

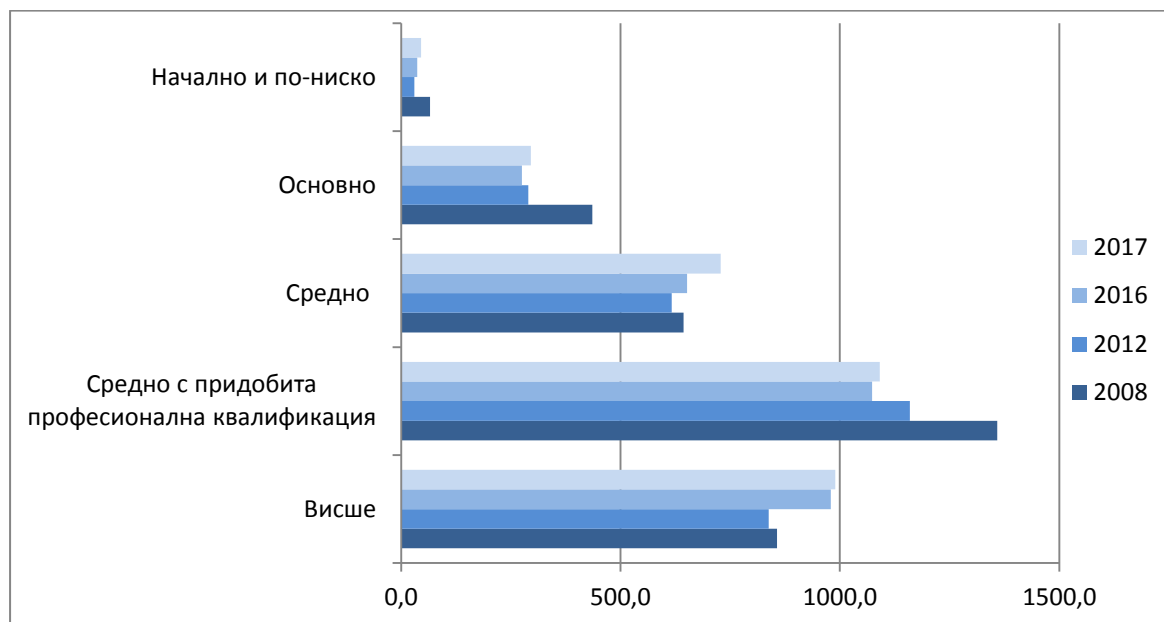
Заетите лица през 2017 г. нарастват независимо от тяхното образователно ниво в сравнение с 2016 г. Най-значителен е ръстът на заетите със средно общо образование - 76,9 хил. и на заетите с основно образование - с 20,3 хил.

Икономическата криза от 2008 г. се отрази в най-висока степен при заетите лица със средно-професионално образование. За периода 2008 – 2012 г. те са намалели с 54% (35,5 хил.). За периода с около 1/3 са намалели заетите лица с основно образование или 145,4 хил. Въпреки че заетите лица със средно образование с придобита професионална квалификация са намалели с по-нисък темп в сравнение с другите две групи лица – 14,7%, то броят, с който са намалели заетите с придобита професионална квалификация

е най-висок – 199,4 хил. В най-ниска степен са засегнати лицата с висше образование (намаление от 19,3 хил. или 2,3%) и със средно – общо образование (намаление с 27 хил. или 4,2%).

Заети лица по степени на образование 2008, 2012, 2016 и 2017 г. (бр. хил. лица)

Източник: НРС, НСИ

В условия на икономически растеж през периода 2012-2017 г. заетите лица с висше, средно, основно и начално и по-ниско образование се увеличават. През периода най-много нарастват заетите с висше образование (със 152 хил.) и тези със средно образование (111,6 хил.). Единствено заетите със средно образование с придобита професионална квалификация намаляват - с 68 хил.

В структурата на заетите по степени на образование през 2017 г. най-много са тези със средно образование с придобита професионална квалификация (1 091,2 хил. или 34,6% от всички заети) и с висше образование (989,6 хил. или 31,4% от всички заети). Заетите със средно образование са 728,5 хил., като съставляват 23.1% от всички заети. Най-нисък е броят на заетите лица с начално и по-ниско образование (45,5 хил. или 1,4% от всички заети) и на тези с основно образование (295,5 хил. или 9,4% от всички заети).

2.Търсене на труд.

2.1.Свободни работни места и коефициент на свободните работни места.

Съгласно определението на Националния статистически институт „Свободно работно място може да бъде новосъздадено, незаето или място, което ще се оваканти, за което са изпълнени следните две условия: 1/ работодателят предприема активни стъпки да намери подходящ кандидат извън предприятието и е готов да предприеме и нови такива; 2/ работодателят възнамерява да попълни веднага или в близко бъдеще. Под "активни стъпки" се разбира обявяване на мястото за свободно в бюрата по труда; даване на обяви във вестници, интернет, телевизия; обявяване на конкурси; директно свързване с възможни кандидати. Под "близко бъдеще" се разбира 3-месечен период“. Свободните работни места отразяват влиянието както на търсенето, така и на предлагането на труд. Източник на данни за свободните работни места е Наблюдението на наетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и други разходи за труд на НСИ.

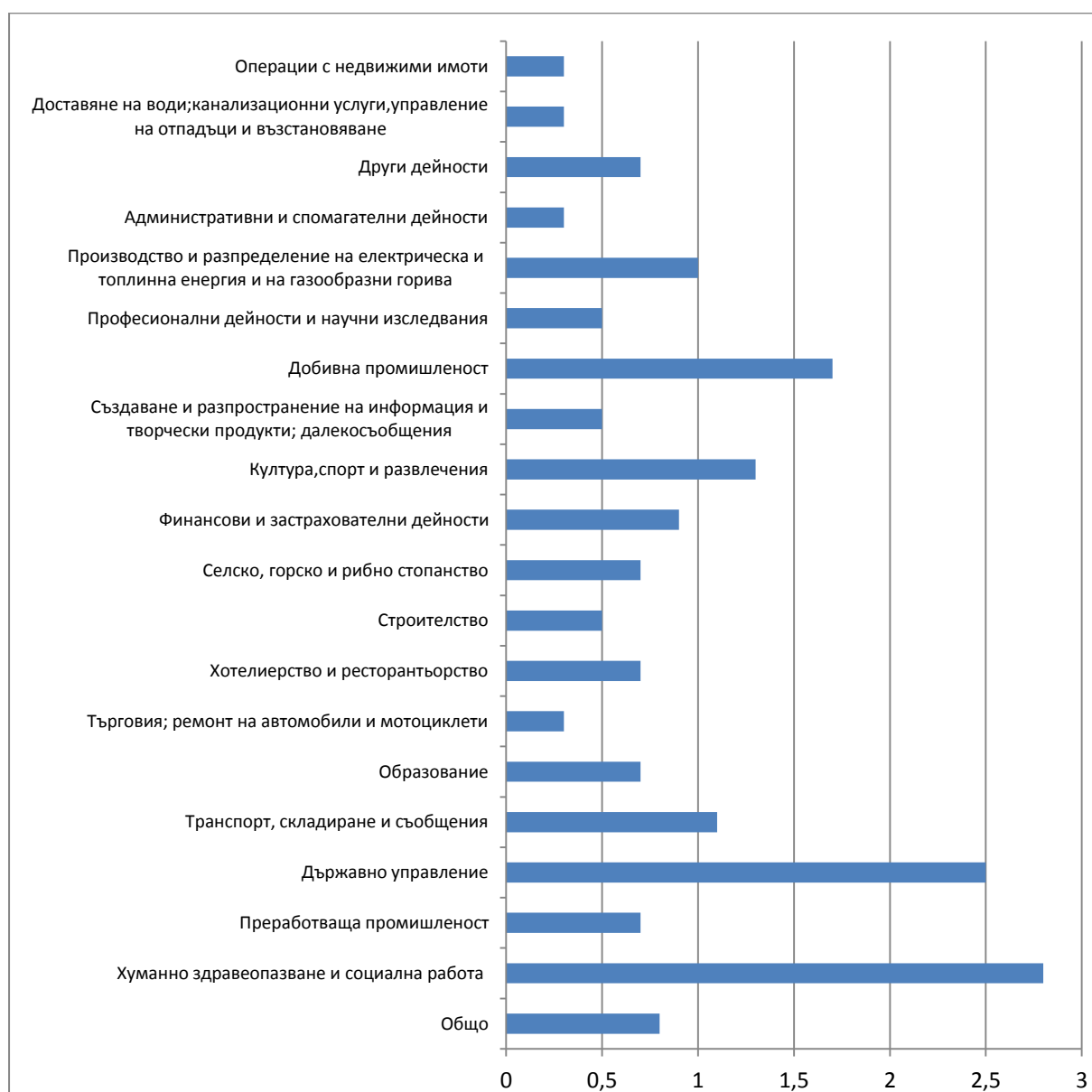
През четвъртото тримесечие на 2017 г. свободните работни места в страната достигат 18.46 хил. оставайки без промяна спрямо четвъртото тримесечие на 2016 г.. Разпределението на свободните работни места по икономически дейности е един от важните индикатори за текущото състояние на пазара на труда. По данни на НСИ през четвъртото тримесечие на 2017г. най-много са свободните работни места в дейност „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (3 994), „Преработваща промишленост“ (3 345), „Държавно управление“ (2 8827), „Хотелиерство и ресторантьорство“ (1 360) и „Транспорт, складиране и съобщения“ (1 306). Най-малко са свободните работни места през третото тримесечие на 2017 г. в „Операции с недвижими имоти“ (60), „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ (164) и „Култура,спорт и развлечения“ (221).

Свободните работни позиции са концентрирани в няколко икономически дейности. Работните места в дейност „Хуманно здравеопазване и социална работа“ са 21.6% от всички свободни работни места в страната през четвъртото тримесечие на 2017 г. След хуманно здравеопазване и социална работа най-много са свободните работни места в дейност „Преработваща промишленост“ (18.1% от всички свободни работни места в страната), „Държавно управление“ (15.6% от всички) и „Хотелиерство и ресторантьорство“ (7.4% от всички).

През четвъртото тримесечие на 2017 г. коефициентът на свободни работни места е 0.8% общо за страната – без промяна спрямо четвърто тримесечие на 2016 г. по данни от Наблюдението на наетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и

други разходи за труд на НСИ. Според методологията на НСИ коефициентът на свободни работни места показва съотношението между свободните работни места и сумата от заетите и свободните работни места. Коефициентът на свободни работни места е най-висок през четвъртото тримесечие на 2017 г. в дейност „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (2.8%), „Държавно управление“ (2.5%), „Добивна промишленост“ (1.8%) и „Хотелиерство и ресторантьорство“ (1.3%). През четвъртото тримесечие на 2017 г. коефициентът на свободни работни места е най-нисък в дейност „Административни и спомагателни дейности“ (0.3%), „Операции с недвижими имоти“ (0.3%), „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ (0.3%), „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ (0.4%), и „Строителство“ (0.4%).

Коефициент на свободните работни места през четвъртото тримесечие на 2017 г.⁸

⁸ НСИ. Наблюдение на наетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и други разходи за труд. Тримесечни данни.

Годишните данни за разпределението на свободните работни места по класове професии показват какво е търсенето на кадри с определена професионална квалификация.

През 2016 г. най-голяма част от свободните работни места (30%) са предназначени за специалисти, 16,1% са свободните работни позиции за персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната по данни от Наблюдението на наетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и други разходи за труд на НСИ. Висок е дялът и на свободните места за машинни оператори и монтажници (12.1%); като 11.3% от всички свободни места са за професии, неизискващи специална квалификация.

Данните от Наблюдението на наетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и други разходи за труд на НСИ показват и какво е разпределението на свободните работни места по икономически дейности общо за страната. През 2016 г. най-висок е дялът на незаетите позиции в дейност „Хуманно здравеопазване и социална работа“ с 20.7% от всички свободни места в страната. Следва дейност „Преработваща промишленост“ с 14.7% от свободните работни места и дейност „Държавно управление“ – с 14.3%. Сравнително висок е и дялът на дейност „Транспорт, складиране и съобщения“, в която са 10.1% от свободните места в страната през 2016 г. Дейности като „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ и „Операции с недвижими имоти“ се отличават с нисък дял на свободните работни места – под 1% от всички свободни работни места в страната през 2016 г.

Свободните работни места в страната са концентрирани на територията на няколко водещи икономически центъра, като регионалното разпределение е изключително неравномерно. През 2016 г. най-много са свободните места – 42.4% от всички свободни места в страната в Югозападен район. В Югоизточен район са 13.8% , а в Южен централен – 19.4%. В Североизточен район са 9.3%, а 8.9% са в Северен централен район. Най-малко са свободните места в Северозападен район – 6.1% от всички свободни места в страната.

По класове професии съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите (НКПД) 2011г. високият дял на Югозападен район в свободните работни места е особено силно изразен при клас „Специалисти“ и „Техници и приложни специалисти“, както и „Персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната“. Данните показват, че половината или повече от половината от свободните работни

места за страната при тези три класа професии са съсредоточени в Югозападен район. Една от причините за това е базирането на много от централите на големите дружества в столицата на страната. За сметка на това в Югозападен район най-малко са свободните работни места за машинни оператори и монтажници, квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство (40).

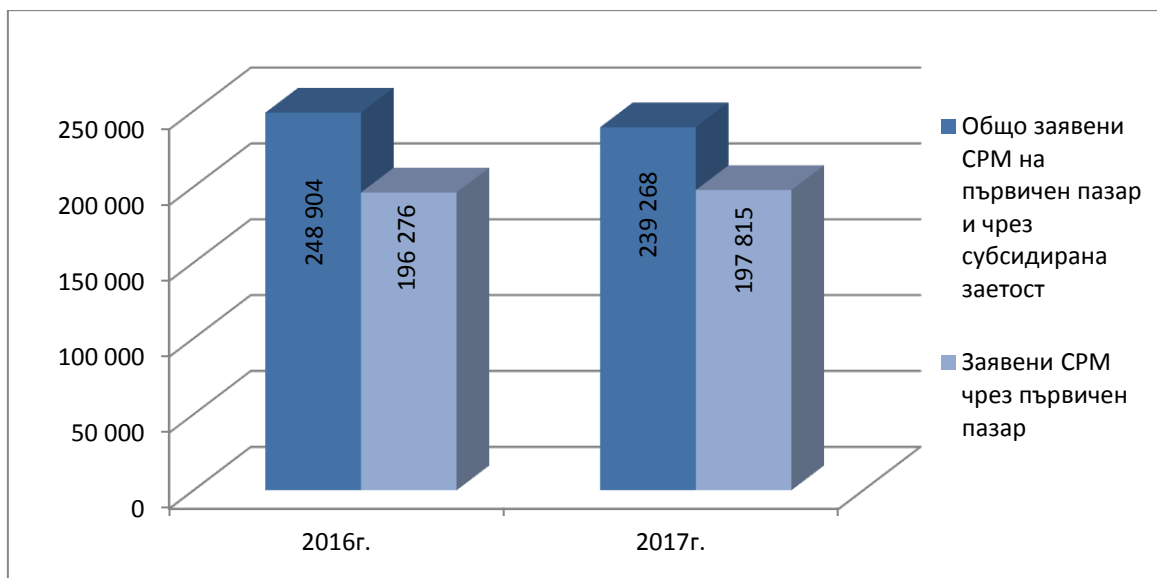
Североизточен район се отличава с относително голям дял на свободните места за персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната (16.7% от всички свободни работни места в този професионален клас през 2016 г. и помощен административен персонал (9.4% от места в този клас). Северен централен район представлява голям дял от свободните работни места за квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство (34.9% от всички свободни работни места в този клас в страната). Северозападен район се характеризира с по-съществен дял на свободните работни места за ръководители, които са 9.4% от всички свободни места в този клас през 2016 г.

Разпределението на свободните работни места по икономически дейности през 2016 г. показва, че 57.6% от всички свободни работни места в дейност „Хуманно здравеопазване и социална работа“ и 51.3% от всички работни места в страната в дейност „Държавно управление“ се намират в Югозападен район. Този район има водещи позиции в много икономически дейности. Около 77.6% от свободните работни позиции във „Финансови и застрахователни дейности“, 71.7% от местата в „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ и 83.0% от свободните работни места в „Професионални дейности и научни изследвания“ са в Югозападен район през 2016 г. През същата година, 51.3% от свободните работни места в дейност „Транспорт, складиране и съобщения“ са в Южен централен район. Югоизточен район има доминиращ дял при свободните работни места в добивната промишленост (98.5% от свободните работни места в тази икономическа дейност). През 2016 г. 34.8% от всички свободни работни места в дейност „Култура, спорт и развлечения“ са в Североизточен район. Северен централен район се отличава със сравнително голям дял на свободните работни места в дейност „Селско, горско и рибно стопанство“ (22.9% от всички свободни позиции в тази икономическа дейност в страната през 2016 г.). Северозападен район се характеризира с голям дял на свободните работни места в дейност „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ (75.0% от всички вакантни позиции в тази икономическа дейност в страната през 2016 г.).

2.2.Свободни работни места обявени в Агенцията по заетостта.

През 2017г. в бюрата по труда са заявени 239 268 свободни работни места. Сравнението с 2016 г. показва лек спад с 3.9% (или 9 636 места).

Фиг.1 Заявени свободни работни места

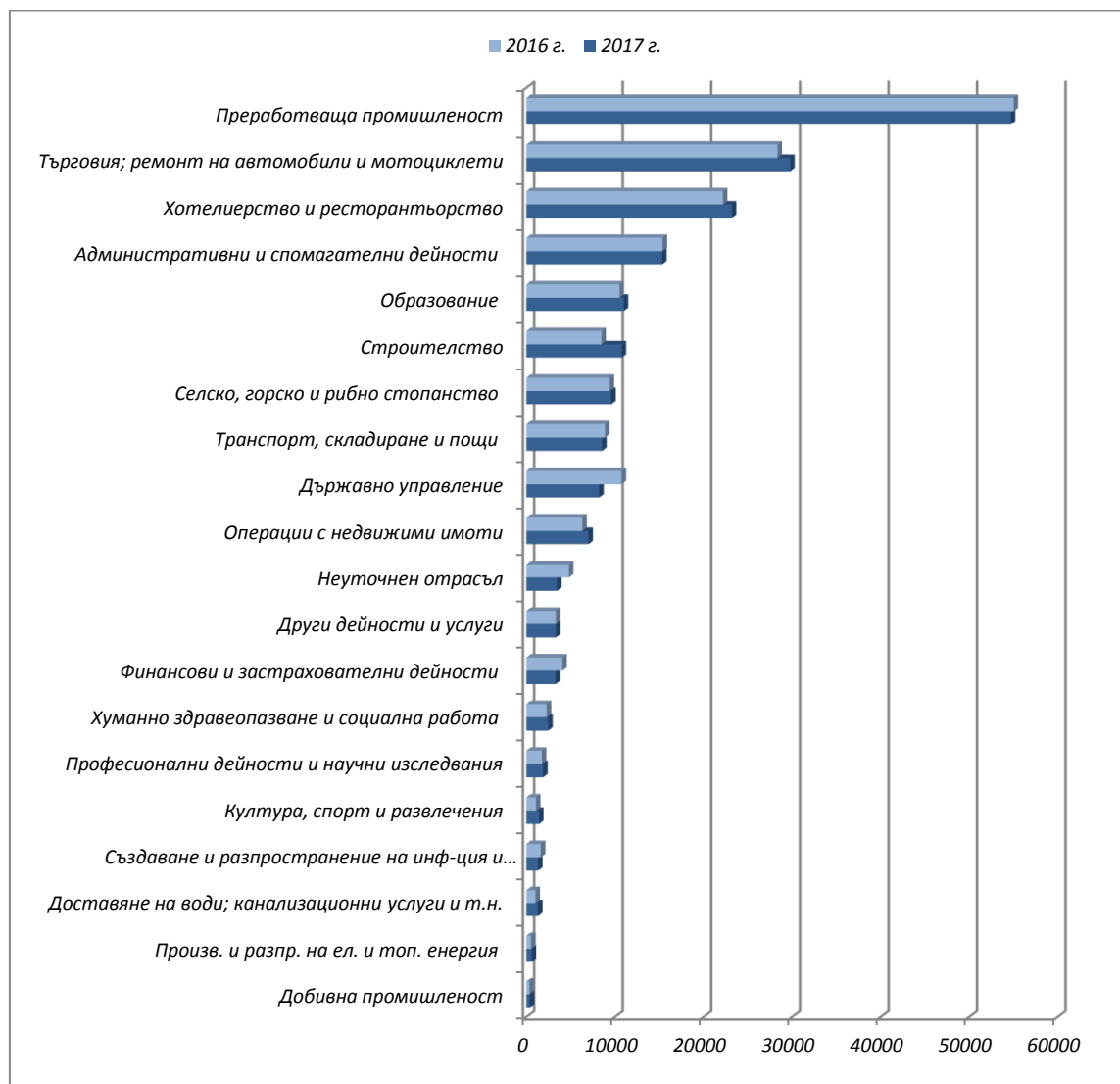
Задържа се положителната тенденция преобладаваща част от местата да са заявени в реалната икономика, като броят им нараства непрекъснато от 2011г. През 2017г. на първичния пазар са заявени 197 815 места – с 1 539 места повече спрямо предходната година.

Прегледът на свободните работни места по икономически дейности, заявени от реалната икономика показва, че най-много свободни работни места в количествено отношение през годината са заявени от преработващата промишленост (54 706 места или 27.7% от всички места заявени на първичния пазар). Следват работните места от търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети (29 794 места или 15.1%), хотелиерството и ресторантьорството (23 215 места или 11.7%), административните и спомагателни дейности (15 336 места или 7.8%), образованието (11 015 места или 5.6%) и строителството (10 775 места или 5.4%).

При сравнение с предходната година търсенето на труд нараства най-много в строителството (с 2 291 места), в търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети (с 1 433 места), в хотелиерството и ресторантьорството (с 1 009 места) и операциите с недвижимите имоти (с 696 места). Намаление в търсенето на труд се отчита само в 7 икономически дейности от наблюдаваните 19. По-

съществено е то в държавното управление (с 2 526 места) и във финансовите и застрахователните дейности (със 764 места).

Фиг.2 Заявени свободни работни места по икономически дейности на първичен пазар на труда

Източник: АЗ

В структурата на заявените работни места на първичен пазар на труда по степен на образование през 2017г. най-много са тези за лица със средно общо образование (44.9%), следвани от местата, за които се изисква основно и по-ниско образование (38.7%) и местата, за които се изисква висше образование (10.5%). Най-нисък е делът на местата, за които се изисква работническа професия (5.8%). През 2017г. продължава нарастване на търсенето на работна сила със средно образование. Заявени са 88 841 свободни работни места за лица със средно образование, с 3 210 места повече в сравнение с 2016г. Отчита се спад при свободните работни места

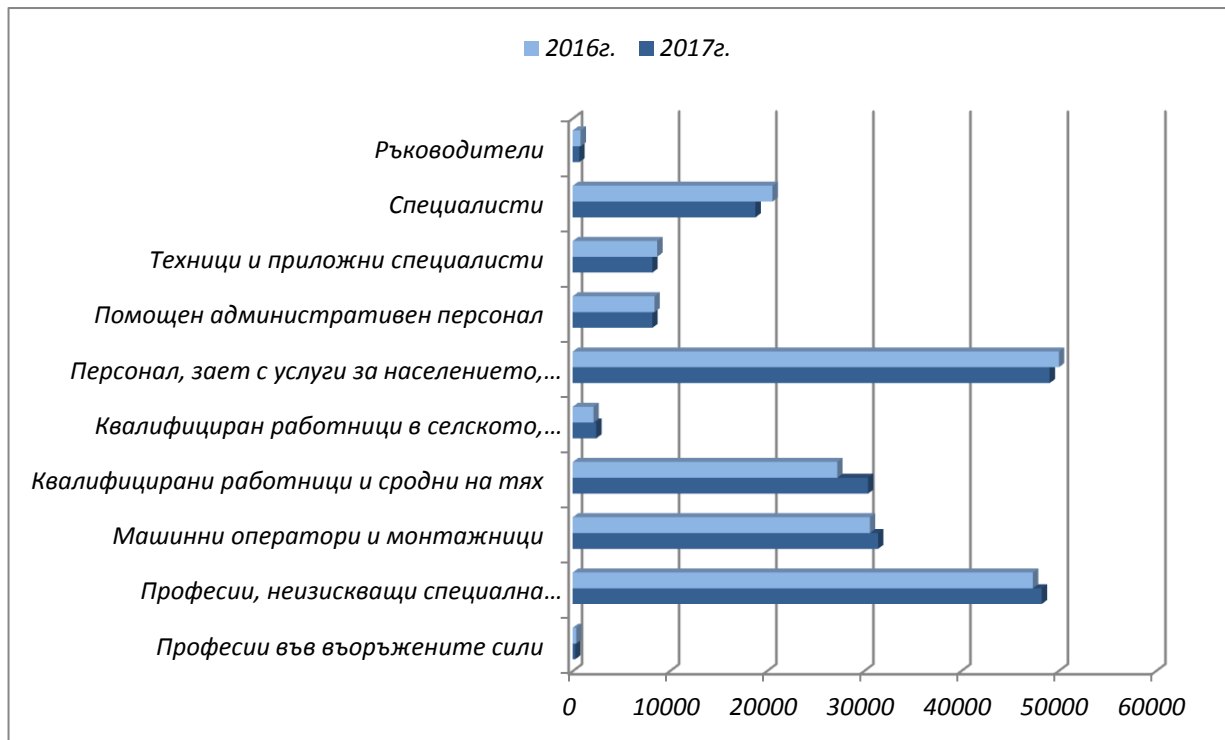
за лица с основно и по-ниско образование са 76 494 или с 3 045 места по-малко, и при тези за висше образование - 20 794 или с 1 233 места по-малко от 2016г. Нарастване в обявените свободни работни места се наблюдава при местата, обявени за лица с работническа професия. Броят им през 2017 г. е 11 415 места, с 2 689 места повече спрямо предходната година.

Данните за структурата на безработните лица, от административната статистика на Агенцията по заетостта, по степен на образование, регистрирани в бюрата по труда и за търсенето на работна сила с определено образование показват наличие на известно съответствие между дела на регистрираните безработни с висше, средно и основно и по-ниско образование и търсенето на работна сила със същата степен на образование. Разминаване се наблюдава единствено в търсенето и предлагането на работна сила със средно-професионално образование. Делът на регистрираните безработни през 2017 г. със средно-професионално образование е 32.0%, а този на обявените свободни работни места, изискващи средно-професионално образование е 5.8%.

Прегледът на заявените работни места на първичен пазар на труда по класове професии показва, че голяма част от тях са заявени за персонал, зает в сферата на услугите за населението, търговията и охраната (24.8%) и за професии, неизискващи специална квалификация (24.4%). Следват местата за монтажници и машинни оператори (15.9%) и тези за квалифицираните работници и сродните на тях (15.4%). Ограничено търсене на труд се отчита за професиите във въоръжените сили (0.1%), ръководителите (0.3%), за квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство (1.2%) както и за помощен административен персонал, и за техници и приложни специалисти (по 4.1% от всички заявени места). В сравнение с 2016г. се отчита ръст на търсенето на труд на квалифицирани работници и сродните на тях (с 3 173 места повече), за професиите, неизискващи специална квалификация (с 909 места повече), за машинните оператори и монтажниците (с 843 места повече) и за квалифицираните работници в селското, горското и рибното стопанство (с 292 места повече).

Фиг.3 Заявени свободни работни места по класове професии на първичен пазар на труда

Източник: АЗ

Наблюдава се неравномерно разпределение на заявените свободни работни места на ниво област, което се дължи на демографски, миграционни процеси и по-ограничено търсене на работна сила в по-слабо развитите региони. Данните показват, че пазарът на труда в Южна България е по-устойчив и балансиран. Повече от половината работни места на първичния пазар са обявени в области от Южна България.

Повишено търсене на труд се наблюдава най-вече в областите София-град, Пловдив, Бургас и Варна.

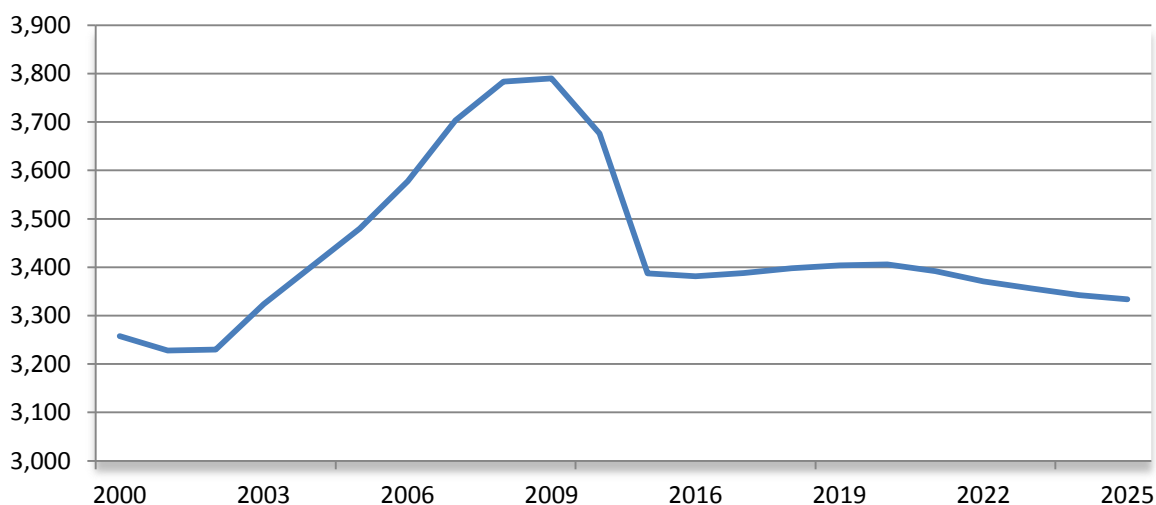
Най-много работни места на първичен пазар на труда са заявени в област София-град (26 785), която е с най-силно развита икономика и съответно с най-голям брой работни места. Следват областите Бургас (19 817), Пловдив (19 434), Варна (12 581) и Благоевград (10 784). Увеличение в броя на заявените свободни работни места спрямо 2016г. се отчита в 11 области, като варира от 25 места в област Кърджали до 1 880 места в област София-град. Намаление в търсенето на работна сила се отчита в 17 области. Най-голям спад се отчита в област Русе (с 865 места по-малко), а най-незначителен е в Софийска област (с 18 места по-малко).

3. Прогнози за развитието на пазара на труда в България за периода 2018 – 2025 г.

Според прогнозите на Cedefop⁹ за търсенето и предлагането на квалификации и умения, в периода 2018-2025 г. работната сила в България ще отбележи спад от -2,1%, като при жените намалението ще бъде с -1,8%, а при мъжете с -2,4%.

За същия период 2018-2025 г. се очаква заетостта в страната да намалее с -1,9%, достигайки 3 334 хил. заети лица през 2025 г., като равнището на заетост ще остане по-ниско от отчетено преди кризата през 2008 г. (фиг. 1)

Фигура 1. Прогноза за заетостта в България до 2025 г. (бр. заети лица, хил.)

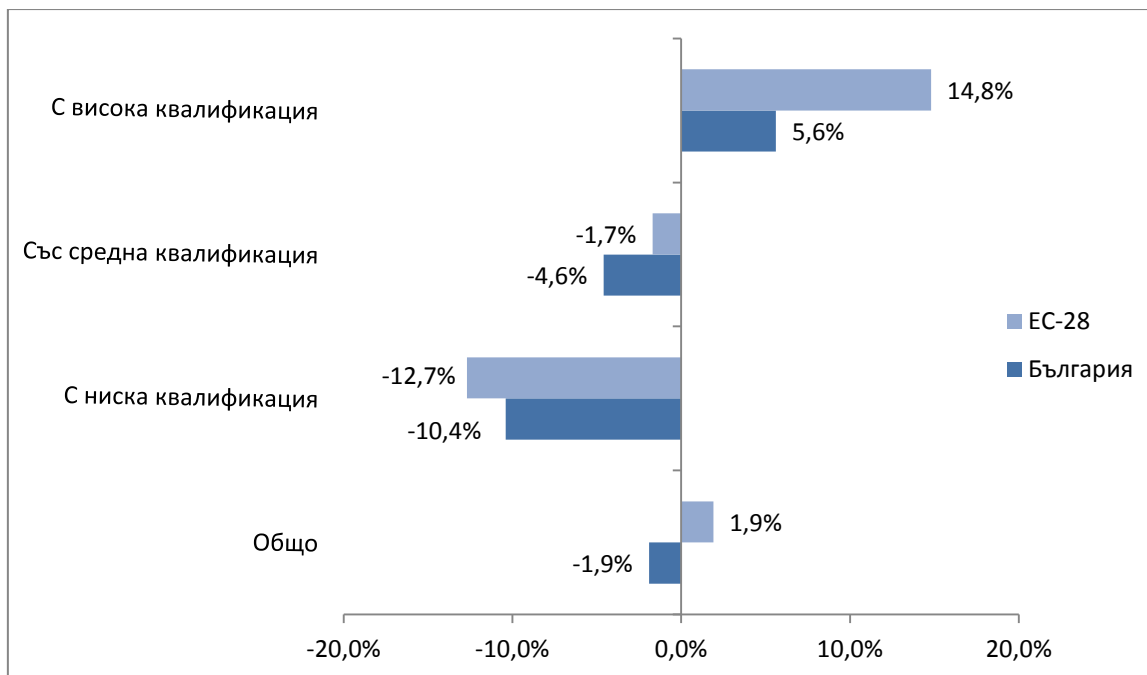

Източник: Прогноза за уменията, Седефоп

Според нивото на квалификация, най-значително намаление на заетостта се очаква при лицата с ниска квалификация – с -10,4%. Заетостта при лицата със средна квалификация също ще намалява, но значително по-малко - с -4,6%. Единствено при лицата с висока квалификация ще се наблюдава нарастване на заетостта - с 5,6%. За разлика от България, в ЕС-28 като цяло се очаква заетостта да нарасне в периода 2018-2025 г. с 1,9%, като доста по-значително нарастване на заетостта ще се отбележи при лицата с висока квалификация – с 14,8%. При другите групи лица се очакват сходни тенденции на намаление, като тези в България, като при лицата с ниска квалификация ще има по-голямо намаление на заетостта – с 12,7%, докато при лицата със средна квалификация намалението ще бъде с 1,7%. (фиг. 2)

⁹ Европейски център за развитие на професионалното обучение (Cedefop)

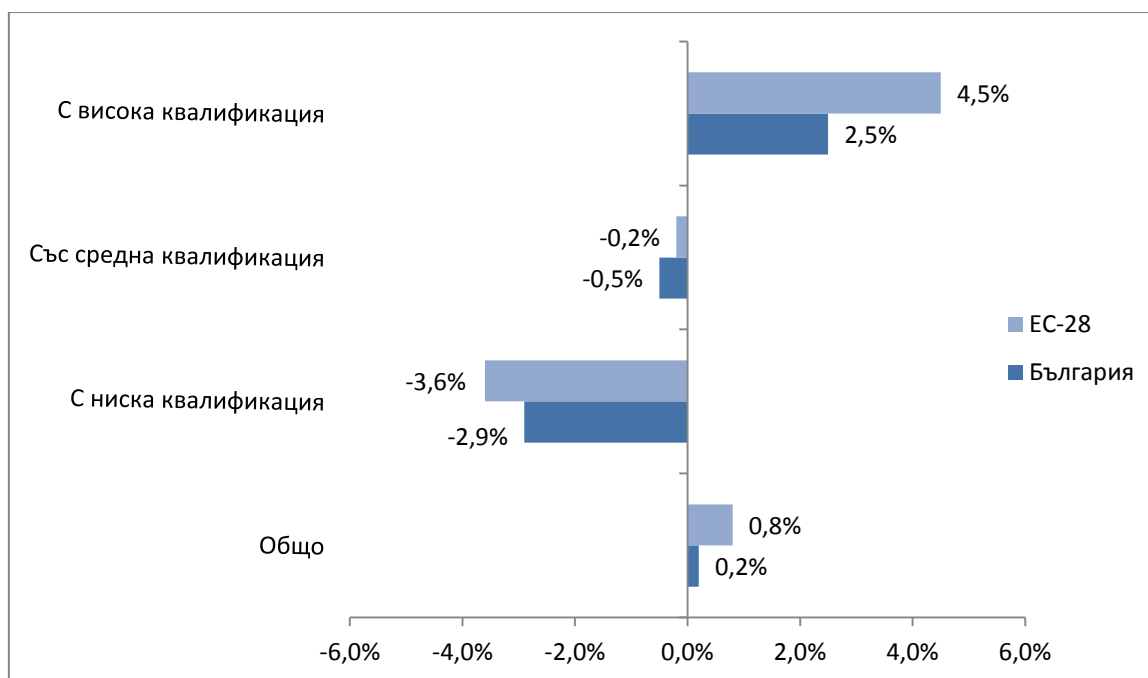
Фигура 2. Промени в заетостта в България и в ЕС-28 за периода 2018-2025 г.

Източник: Прогноза за уменията, Седефон

В краткосрочен период 2018-2020 г. работната сила в България ще отбележи спад с 0,7%, като при жените намалението ще бъде с 0,6%, а при мъжете с 0,7%. Заетостта се очаква слабо да нарасне с 0,2%, като това нарастване ще се отрази само при лицата с висока квалификация, при които заетостта ще нарасне с 2,5%. При лицата с ниска и средна степен на квалификация заетостта ще намалява – съответно с 2,9% и с 0,5%. За сравнение, в периода 2018-2020 г. в ЕС-28 се очаква слабо нарастване на заетостта от 0,8%, като при лицата с ниска и средна квалификация ще има намаление с -3,6% и с -0,2%, докато при лицата с висока квалификация ще се отбележи нарастване на заетостта с 4,5%. (фиг. 3)

Фигура 3. Промени в заетостта в България и ЕС-28 в краткосрочен период 2018-2020 г.

Източник: Прогноза за уменията, Седефон

Нарастване на заетостта в България в периода до 2025 г. ще се наблюдава предимно в секторите „Научни и технически дейности“, „Административни и спомагателни дейности“, „Електроенергия“, „Строителство“, „Обслужващи дейности“, „Здравеопазване и социални дейности“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, ИКТ. Намаление на заетостта се очаква предимно в секторите „Транспорт и складиране“, „Доставка на вода, канализация, управление на отпадъци“, „Производство“, „Селско и горско стопанство, риболов“, „Публична администрация, отбрана“, „Образование“ (фиг. 4)

Подобни тенденции се очакват и за ЕС-28. До 2025 г. се очаква нарастване на работните места в секторите „Научни и технически дейности“, „Административни и спомагателни дейности“, ИКТ, „Обслужващи дейности“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, публични услуги (като „Образование“, „Здравеопазване и социални дейности“ и др.), „Продажби на едро и дребно“, „Транспорт и складиране“. За разлика от България, в ЕС се очаква значително намаление на работните места в секторите „Електричество, газ, топлинна енергия“ и „Добивна промишленост“. Същевременно, в България се очаква намаление на работните места в сектора на образованието, докато в ЕС няма да има тенденция на намаление.

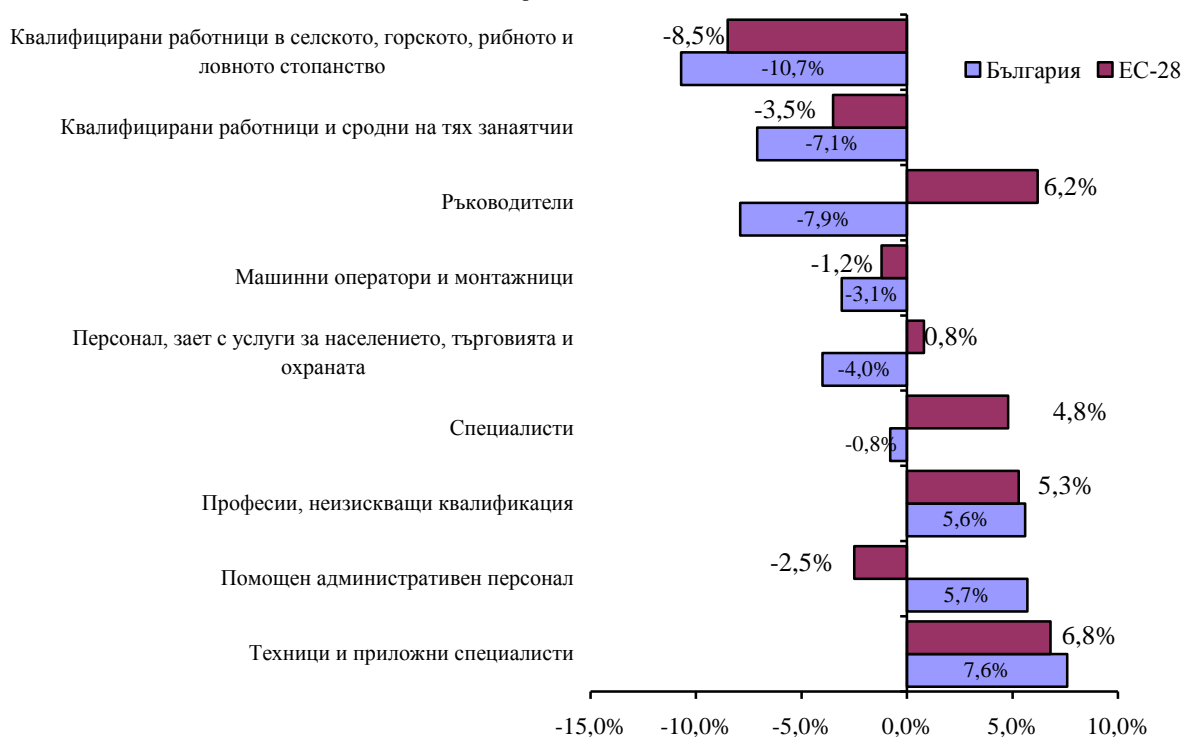
Фигура 4. Промени в заетостта по сектори на икономиката в България и ЕС до 2025 г. (%)

Източник: Панорама на уменията, Седефон

В периода 2018-2025 г. ще се наблюдава нарастване на заетостта на техници и приложни специалисти – със 7,6%, помощен административен персонал – с 5,7% и на професиите, неизискващи квалификация – с 5,6%. Най-голямо намаление на заетостта ще има при квалифицираните работници в селското, горското и рибното стопанство – с -10,7%, ръководителите – с -7,9% и квалифицираните работници и сродни на тях занаятчии – с -7,1%. За разлика от България, в ЕС ще се наблюдава нарастване на заетостта при ръководителите, специалистите и персонала, зает с услуги за населението, търговията и охраната. (фиг. 5)

Фигура 5. Разпределение на работните места по професии в България и ЕС в периода 2018-2025 г.

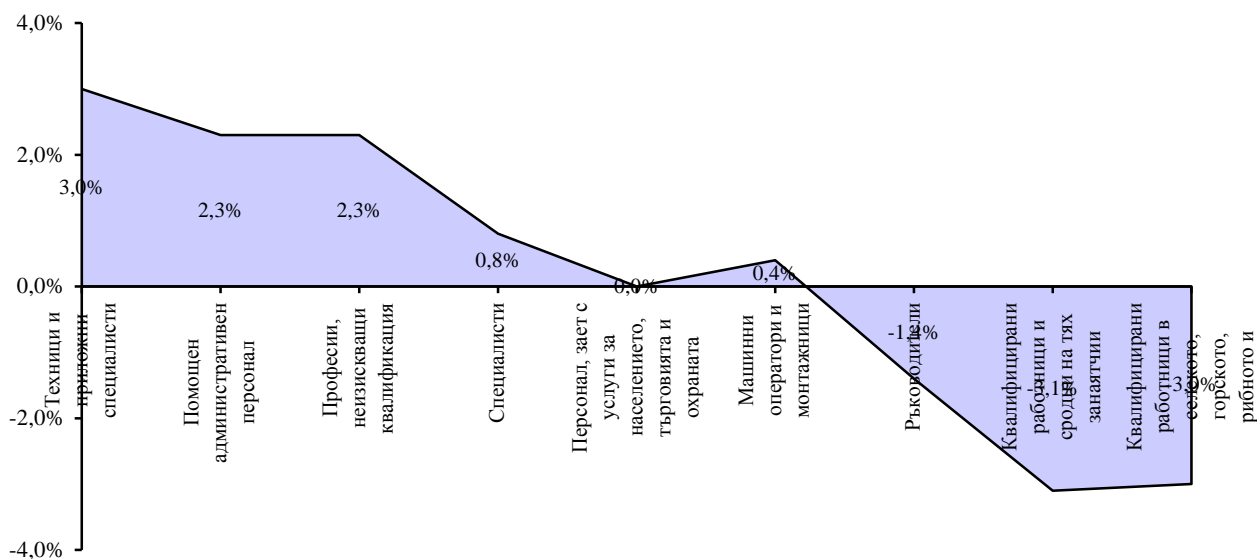
Източник: Прогноза за уменията, Седефоп

Прогнозите за слаб растеж в заетостта и за застаряване на населението в България предопределят търсенето на работна сила в България до 2025 г. като „заместващо“ – т.е. повечето от свободните работни места ще са поради смяна на работата или напускане на пазара на труда в т.ч. пенсиониране или смърт.

Прегледът - панорама на квалификациите и уменията, разработен от Седефоп, показва за България през следващите години запазване на тенденцията при някои професии да има високо равнище на несъответствие – в посока на излишък или в посока на недостиг на работна сила. Професиите с недостиг на работна сила обхващат професиите с ограничено предлагане на работна сила, за които работодателите в повечето случаи срещат трудности при намирането на подходящи кандидати. Оценката на пазара на труда в България определя като такива професиите на учителите, здравните работници (медицински сестри, акушерки, лекари), инженерни специалисти, технически специалисти (стругари, техници), специалистите по ИКТ, финансови специалисти, агенти продажби, търговски агенти и брокери, административни специалисти и специалисти по бизнес услуги. От друга страна са професиите с излишък на работна сила, при които има голямо предлагане на подходящи работници и специалисти, но

търсенето е много ниско и работодателите не срещат проблеми при попълване на позиции с такива професии. За България това са т.нар. „работници на улицата“ (като дистрибутори на безплатни вестници и листовки, метачи на улиците), портиери, сезонни работници, работниците в минната индустрия, строителството, производството и транспорта, работници в селското и горското стопанство, чистачи и помощници.

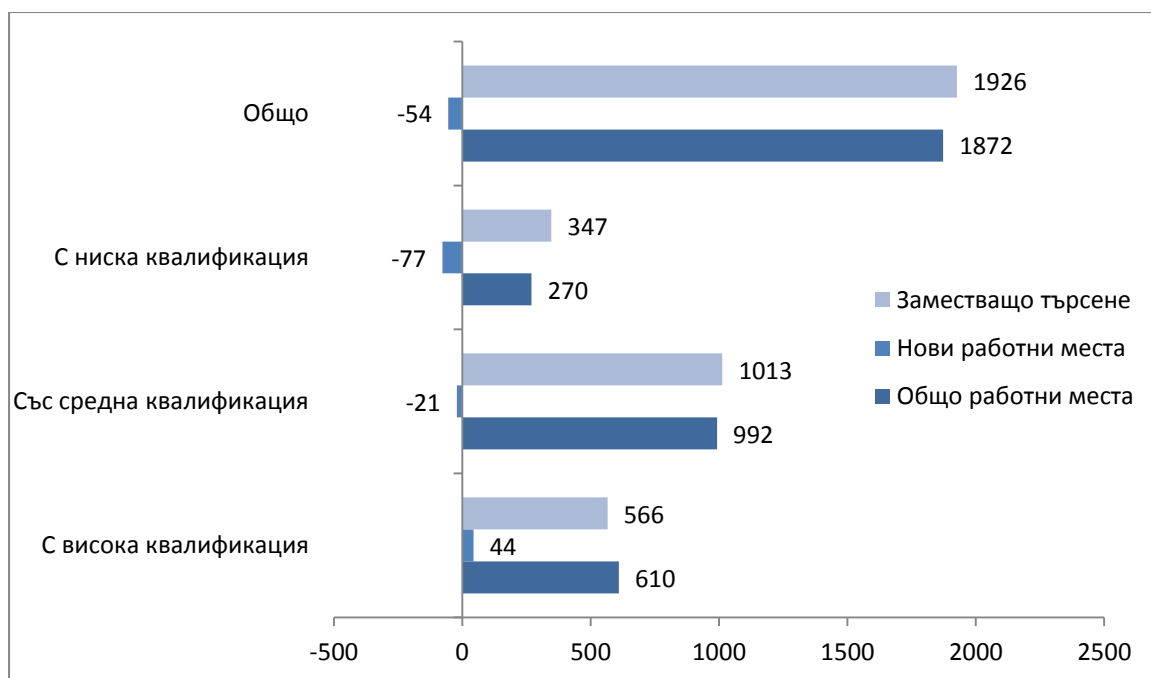
Фигура 6. Промени в заетостта по професии в България в краткосрочен период 2018-2020 г.

Източник: Прогноза за уменията, Седефоп

Поради очакваното високо равнище на „заместващо търсене“, преобладаваща част от работните места ще изискват средно равнище на квалификация (нива 3 и 4 от Международната стандартна класификация на образованието ISCED). Същевременно се очаква и значителна част от работните места да изискват високи равнища на квалификация (нива 5 и 6 на ISCED). (фиг. 7)

Фигура 7. Работни места по равнище на квалификация в България, в периода 2015-2025 г., хил.

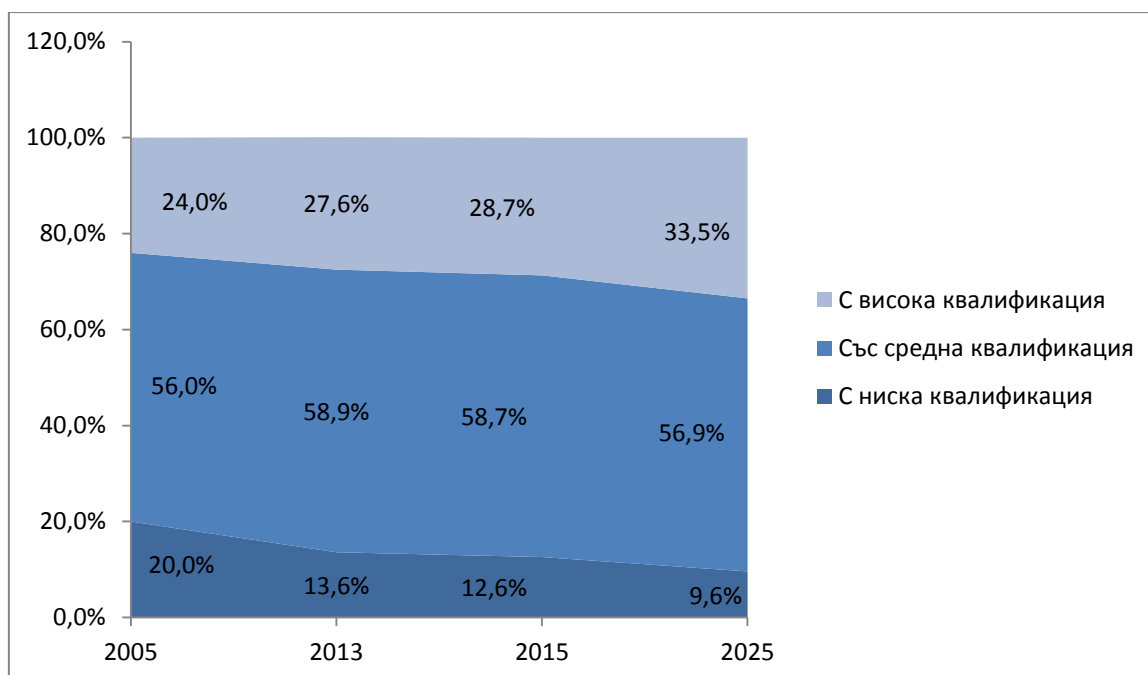
Източник: Прогноза за уменията, Седефоп

Бъдещото предлагане на работна сила в България зависи от демографските тенденции, броят на населението в трудоспособна възраст, участието на пазара на труда, достъпа и равнището на учене, възможностите за бързо придобиване на формална квалификация. Последните прогнози на Евростат (Еуговор 2013) показват, че трудоспособното население в България ще намалее с около 8% до 2025 г., участието на пазара на труда ще се запази на ниво от около 54%, при прогноза за ЕС от 55,5%. Населението в България застарява, като до 2025 г. най-значителен спад се очаква за населението на възраст между 20-44 г.

Наред с процесите на застаряване и намаляване на населението, работната сила в България ще става все по-квалифицирана. Според прогнозите на Седефоп, се очаква до 2025 г. работната сила с високо равнище на квалификация да нарасне до около 33,5%, при 27,6% през 2013 г. и 24% през 2005 г. Лицата със средно равнище на квалификация ще представляват 56,9% от работната сила, при 58,9% през 2013 г. Делът на нискоквалифицираните лица и тези без квалификация ще спадне от 13,6% през 2013 г. до 9,6% през 2025 г. (фиг. 8)

Фигура 8. Работна сила по равнище на квалификация в България в периода до 2025 г.

Източник: Прогноза за уменията, Седефоп

Заклучение

Наблюдаваните негативни демографски тенденции ще продължат и в бъдеще, като това ще повлияе върху предлагането на труд в дългосрочен план. Намалението на населението на възраст 15 и повече навършени години води до повишаване на коефициента на икономическа активност, т.е. все повече намаляват икономически неактивните лица, като се увеличават заетите лица или лицата, които търсят работа.

Очакваното устойчиво икономическо развитие през 2018 г. и нарастващо търсене на работна сила означава, че ръстът на заетостта ще продължи и безработните лица с търсена от работодателите квалификация ще могат да бъдат устройвани на работа в кратки срокове. Същевременно структурата на безработицата се отличава с големи групи от безработни с ниска активност за търсене на работа, без квалификация и със загубени трудови навици, които се нуждаят от целенасочено въздействие и към които се насочват действията на активната политика на пазара на труда.